

Dagens frågor

Ompröva förhandlingsordningen

Klas Eklund, sakkunnig i statsrådsberedningen och ekonomisk rådgivare åt statsministern, har skrivit två artiklar i Ekonomisk Debatt nr 2 och 3/85 om arbetslöshetens orsaker. Eklund går inte in på metoderna och det ligger väl utanför ramen för hans artiklar. Det är väl också socialdemokraternas dilemma Eklund pekar på när han skriver att en förbättring av arbetsmarknadens funktionssätt "måste ske på ett sätt som inte river upp den institutionella ramen för arbetsmarknaden, utan i stället utnyttjar det existerande heltäckande förhandlingssystemet – en i sanning grannliga uppgift".

Erfarenheterna är utomordentligt dystra av en statlig styrning eller inblandning i avtalsrörelserna. Svenska kronan har devalverats med närmare 40% sedan mitten på 70-talet, trots att i stort sett varje avtalsrörelse föregåtts av något statligt ingrepp i syfte att som det heter "underlätta" en uppgörelse som ligger inom "det samhällsekonomiska utrymmet".

Den eftersträlvade flexiblare lönestrukturen nås heller inte genom att staten sätter en viss ram för löneökningar. Lönsamma företag måste tillåtas erbjuda högre löner än konkurrenterna för att kunna nyrekrytera. En av staten satt tex "5%"-ram är i detta sammanhang ett hinder för en sund omvandling av näringslivet. Likaså kan man inte kräva av ett olönsamt företag att höja lönerna med ens 5%.

Men det är ju inte så att den stela lönestrukturen uppkommit av en tillfällighet. Det är snarare en funktion av ett minst lika stelt system för löneförhandlingar på arbetsmarknaden. Det är hela

denna förhandlingsordning med i stort sett ständigt pågående förhandlingar i ett ytterligt komplicerat mönster, som sannolikt inte ens förhandlarna själva har en överblick över, som måste omprövas.

Kan (s) påverka facket?

För en socialdemokratisk regering är i praktiken den fackliga strukturen given och utomordentligt svår att påverka. Det går inte för ett parti som huvudsakligen lever på fackliga bidrag att ställa krav på bidragsgivaren.

En regering ledd av partier som inte är beroende av finansiellt stöd från fackliga organisationer, har självfallet en helt annan handlingsfrihet.

Detta innebär inte att en sådan regering skall "tämja facket" som ibland framförs som ett hot vid borgerlig valseger i höst. Däremot skall en regering behandla de fackliga organisationerna som vilka intresseorganisationer som helst. Någon särställning skall självfallet inte dessa ha.

För de centrala fackliga organisationerna skulle detta innebära att de i högre grad blev beroende av aktivt medlemsstöd, framför den privilegierade ställning lagstiftningen ger dem.

Detta skulle nog upplevas mycket negativt av många förtroendemän inom de fackliga leden, men för den enskilde medlemmen vore det välgörande. Organisationens existens skulle återigen bli avhängig av ett aktivt medlemsstöd och inte av statligt stöd.

Det är också här vi finner nyckeln till en bättre fungerande arbetsmarknad. Om det inte funnits statliga medel eller stödinsatser att tillgå, skulle det ligga i parternas intresse att lösa uppkom-

mande problem på arbetsmarknaden. Det är väl knappast någon som tror att vi hade haft 100 000-tals människor med nedsatt arbetsförmåga i AMS-åtgärder eller förtidspensionerade, om inte staten förmåtts finansiera dessa.

I stället för att i avtalsförhandlingarna värna de svaga på arbetsmarknaden, har utslagningen ur arbetslivet kunnat betraktas som en restpost, som staten tar hand om. Ett sådant system innehåller självfallet inga incitament för varken de fackliga organisationerna – ej heller för arbetsgivareparten – att nedbringa arbetslösheten.

Högskoleintagningen

Det har sedan länge stått klart att inträdesreglerna till eftergymnasiala studier i flera avseenden är olyckligt utformade. De har varit alltför genomsyrade av socialdemokraternas ringaktning för gedigna kunskaper. De borgerliga partierna vidtog i regeringsställning vissa åtgärder som eliminerade några av avigsidorna – bla slopades de helt ovidkommande föräningsmeriterna – men betydligt mer behövs göras. Därför är det utmärkt att SACO/SR för den statliga tillträdesutredningen presenterat ett förslag till nytt antagningssystem som innehåller åtskilligt konstruktivt.

Det viktiga i akademikerorganisationens förslag är att kraven på förkunskaper skall öka. Det betyder att gymnasiebetygen blir det huvudsakliga urvalsinstrumentet. Dessutom vill SACO/SR slopa arbetslivserfarenheten som merit till högre studier. Även det ter sig befogat. Sådana meriter har hittills framför allt lett till ökad medelålder hos dem som tagits in. Det i sin tur har fått till följd att

samhällets investeringar i de studerandes utbildning ger lägre avkastning – de blir ju då verksamma inom sitt nya yrke under ett lägre antal år.

SACO/SR förordar också med all rätt att genomgången treårigt gymnasium skall utgöra grunden för högskoleintagningen. Men det räcker inte. Därjämte skall ett visst lägsta medelbetyg erfordras, och det skall vara så högt att det garanterar godtagbara förkunskaper. Har inte den sökande det klarar han ju inte sina studier.

Ytterligare en förnuftig reform är att den sökande skall ha rätt att komplettera sitt gymnasiebetyg för att höja poängen. Ja, varför skulle inte det vara möjligt? Gör han det innebär det att han förbättrar sina förkunskaper och därmed sina förutsättningar att lyckas med studierna.

Lenins födelsedag och mera dylikt

Det har avslöjats, att i en handledning för förskolelärare bland andra egendomligheter ingår att barnen skall lära sig att minnas Lenin på hans födelsedag. Detta måste vara meningen, även om författarna till boken, själva kommunister eller inte, försökt bortförklara saken. De har inte lyckats, trots att generaldirektör Barbro Westerholm i Socialstyrelsen har givit boken sin välsignelse. Det måste ligga en avsevärd omdömeslöshet bakom, då en hög ämbetsman uttalar sitt gillande av att svenska småbarn skall politiskt indoktrineras med kommunistiska ideal redan i förskoleåldern.

Denna typ av smygande propaganda är dock inte helt ovanlig, inte ens inom den heliga fredsrörelsen. En "Handbok i fredskunskap" har nyligen utgivits på det statliga förlaget Liber. Huvudtiteln

är fö "Fred är att skapa", ett påstående som inte förklaras närmare av författarna och de sk fredsforskarna Olof Frensborg, Malvern Lumsden och Kjell-Åke Nordquist. Boken är kanske seriöst menad men den är fullständigt ensidig, vilket framgår redan av litteraturförteckningen. Författarna försöker haussa sin produkt genom att framhålla, att den svenska fredsdebatten "sedan decennier" förts mellan "den traditionella fredsrörelsen med dess pacifistiska grundsyn och de militära företrädarna eller försvarspolitikerna". Så är det ju inte, men författarnas historiska kunskaper är kanske inte så fasta som deras önsketänkande.

Vad som definitivt bör göra boken värdelös för varje allvarlig sökare av fredskunskap är illustrationerna. De är naturligtvis också ensidiga, men några av dem är dessutom alster av den propagandistiska skola, som på sin tid kännetecknade nazisternas "Der Stürmer", som fortsatt att spridas från DDR och som utnyttjas i diverse kommunistiska organ också i Sverige. Ett exempel är bilden av fem gladlynta män, som visar upp sina stora granater på ett bord under vilket små svältande svarta barn gömmer sig. Hederligt folk borde vämjas över att sprida sådana bilder. De ansvariga för denna handbok gör det tydligen inte.

Bakom boken stor Myrdalsstiftelsen. Dess ordförande meddelar i ett förord, att "Allmänna Arvsfonden har ekonomiskt stött utgivningen". Är inte detta ett överraskande sätt att utnyttja allmänna medel? Fonden lyder så vitt vi vet under Kammarkollegiet, Skall nu också dess Generaldirektör och chef, liksom chefen för Socialstyrelsen, stå upp

och helhjärtat tala för sin vara?

Väljarna rör på sig

Tidigare hävdade folkpartiets och centerpartiets talesmän med emfas att bara de, inte moderaterna, kunde erövra röster från socialdemokraterna. De ansåg också att det gällde att ligga så nära det dåvarande regeringspartiets politik som möjligt, varför moderaterna även av det skälet inte kunde göra mycket för att skapa icke-socialistisk majoritet i väljarkåren.

Om de här teserna någonsin varit sanna gäller de i alla händelser inte längre. Det visar inte minst Sifos analyser av väljarströmmarna, senast från de opinionsmätningar som omfattar januari, februari och mars i år.

Det dokumenteras på nytt att direktövergångarna från socialdemokraterna till moderaterna blivit allt vanligare. Efter det senaste valet har inte mindre än 2,5 procent av regeringspartiets anhängare gått över till moderaterna. De senare har samtidigt tappat röster till socialdemokraterna, ehuru inte alls lika många – här rör det sig om 0,3 à 0,4 procent. Nettotillskottet till moderaterna från socialdemokraterna blir därmed drygt 2 procent. Flödet i båda riktningarna mellan mittenpartierna och socialdemokraterna är inte alls lika omfattande.

En slutsats som kan dras av det här torde vara att det sk högerspöket för alltid är förvisat till historiens skräpkammare. I den mån det över huvud taget existerat har det förlorat all trovärdighet. Ingen kan gärna göra gällande att moderaterna i dag skulle vara ett exklusivt överklassparti. Med nästan en fjärdedel av väljarna i 1982 års val och med opi-

nionssiffror som i år kretsat kring 30 procent har de talrika anhängare i alla samhällsgrupper. Sifos undersökningar ger exempelvis vid handen att andelen LO-anslutna moderater är 12–14 procent, alltså betydligt mer än de övriga borgerliga partierna har tillsammans. Dessutom är moderaterna landets största tjänstemannaparti och har nästan lika många TCO-anslutna sympatisörer som socialdemokraterna.

Egentligen borde de här rönen inte överraska någon. För varför skulle tex en besviken socialdemokratisk väljare byta till ett parti som driver en nästan likadan politik? Då kan han lika gärna stanna kvar i fadershuset – socialdemokratiska idéer förverkligas bäst av socialdemokraterna själva. Är han missnöjd vänder han sig givetvis primärt till ett parti som har ett konturskarpt och samtidigt lockande alternativ – till ett parti som har en annorlunda linje.

Svenska turistföreningens Värmland

Vårdagsjämningen med snålblåst och blötsnö och några modiga snödroppar förde också med sig vårtecknet Svenska turistföreningens årsbok, alltid lika välkommen. I år handlar den om Värmland och lär vara den sista i den pågående landskapsserien. Den är redigerad av Margareta Elg.

Först bör sägas att som bilderbok är den lika vacker som alltid, med välvalda bilder och välskrivna bildunderskrifter. Redan att bläddra i boken är ett nöje, som inte blir mindre av god typografi och förnämligt tryck. Pål-Nils Nilsson, både fotograf och layout-man, förtjänar allt beröm.

Texten ger ibland anledning till funde-

ringar om för vilka läsare den är skriven. Enbart en handledning för turister är det ju inte fråga om. Geologi är ett intressant ämne och Klarälvens slingor behöver förklaras. Men den som läser om den dalslandiska fjällkedjan och dess sprickor, som inte längre existerar, och den kaledoniska fjällkedjan, som en gång i närheten av ekvatorn brakade ihop med vad som skulle bli Nordamerika och vars sprickor skulle bli grunden till Värmlands långa dalar, han har inhämtat mycket vetande, men förstår han det? Lika fullt är dessa geografiska och andra naturtillvända artiklar bra redan därför att de handlar om fakta. De historiska är mera ojämna. Vad lönar det sig att vara indignerad över att en brukspatron på 1600-talet grymt förföljde finnar i Nordmarks bergslag? Historikern kan konstatera vad som hände, men historieskrivningen blir inte säkrare av fördömanden, baserade på nutida moral.

En utmärkt artikel är den om en lantbrevbärlinje uppe i Torsby och vad man kan lära om folk och natur längs den. En annan artikel, som handlar om "Diktarnas Värmland", kan man bara förundra sig över, eller rättare över att redaktören inte velat eller vågat refusera den. Författaren demonstrerar i en tillgjord stil, som han kanske menar vara spirituellt, en solid okunnighet om äldre diktare – i vad han skriver om Tegnér finns inte en enda detalj riktig – och sina aversioner mot nyare – Göran Tunström kallas tex "den läsande allmänhetens kelgris". Jean Jaurès sägs ha varit kommunist, vilket är fel, och Sven Hedin kallas nazist, vilket han inte var. Selma Lagerlöf kan författaren inte helt fördöma, men han gör sitt bästa för att förlöj-

liga henne, motiverat bla av den Mårbacka Havrekraft (hette den fö inte havremust?) som han tyckte så illa om som barn. Det senare må vara hänt, men vad har det att göra med Svenska turistföreningen?

Ett och annat i årets bok kunde man alltså vara utan. Ett och annat kunde kanske ha kommit till. Om sydöstra Värmland finns ingenting i boken, men gamla bruk som Bäckhammar eller Björneborg är fortfarande igång fastän med ny produktion. Många ruiner efter hyttor och hamrar finns att fotografera i Värmland, men landskapet är inte dött och det nya, som tillverkas där, är inte bara turistsouvenirer.

Fondval nu!

Socialdemokraterna har under den gångna valperioden infört de löntagarfonder som från borgerligt håll och med rätta har sagts vara ett steg mot socialism som hotar grundläggande värden i samhället.

Fondmotståndet är obrutet. Med stor sannolikhet finns det en betydande folkmajoritet för en avveckling av fonderna innan de hunnit göra det svenska folket obotlig skada.

De borgerliga partierna har visserligen förklarat sig beredda att avveckla fonderna. Det är bra, men det räcker inte.

Om det är så – vilket det är – att löntagarfonderna är ett dödligt hot mot välstånd, marknadsekonomi och pluralism kräver logiken att hela det icke-socialistiska Sverige i årets valrörelse, liksom i den förra och liksom den 4 oktober, manifesterar denna sin övertygelse på ett fullständigt tveklöst sätt.

Invändningen att folk är trötta på fondfrågan saknar relevans. Om de är trötta ankommer det på fondmotståndarna att väcka dem.

Det största hotet mot frihet och välstånd i ett framtida Sverige består i att fonderna blir en etablerad del av den svenska blandekonomin. Det första steget i en sådan katastrofal utveckling är att man på den borgerliga sidan tror att det räcker med att man har lovat att avveckla fonderna och nöjer sig med att klaga på skatterna i hopp om att på det sättet vinna valet och efter det avveckla fonderna.

Socialdemokraterna försöker oblygt göra valet till en fråga om en avveckling av det svenska välfärdssamhället, när det borde – och måste – göras till ett val inte om utan för en avveckling av de löntagarfonder som idag är lika farliga som de var när de infördes.

Hur skall vi annars få väljarna att uppleva vår fasta förvisning om att fonderna måste bort?